

Bygga i kulturmiljö

Munkedals kommun

Hede - Sandåker - Brattönsgård

HEDE - SANDÅKER - BRATTÖNSGÅRD - tätbebyggelse blandad med jordbruksbebyggelse kring sockenkyrka

Ett långt dalgångsstråk med förbindelse till Hajumsälven och Örekilsälven slutar i söder i detta område, kring Fisketorp och österut mot Nordfjället.

I den nordvästra delen av området ligger Hede kyrka, byggd 1887 och ritad av arkitekten H F Holmgren. Det är en träkyrka, byggd av stående timmer och klädd med vitmålad locklistpanel. Kyrkobyggnaden har en korsformig plan. I väster har kyrkan ett fyrkantigt torn och öster om koret finns en femsidig sakristia. Söder om kyrkan ligger en liten samhällsbildning. Här finns bl a ett äldre och ett yngre skolhus, byggda 1924 respektive 1949.

Öster om Fisketorp vidtar en jordbruksbebyggelse med ensamgårdar, högt belägna i det vackra kulturlandskapet. De flesta manhusen på gårdarna är dubbelhus, uppförda kring 1800-talets mitt eller under senare delen av 1800-talet.

Brattöns gård är den största av gårdarna och den har en annorlunda historia än de övriga. På 1600-talet hörde Brattöns gård till godset Holma – Torreby. Ägare har varit högreståndsfamiljer som t ex Bage, Ascheberg och Soop. De stora skogsegendomarna har betytt mer för gårdens ekonomi än jordbruket. En tidig industriverksamhet har också utvecklats här. Under 1800-talet fanns tegelbruk, såg och kvarnar i anslutning till Brattöälven. Vid Kvarnebacken finns ännu dämmen och rester av kvarnverksamhet kvar. År 1880 fanns det 11 torp under Brattön.

I områdets sydvästra och centrala delar finns fornlämningar i form av högar och stensättningar.

Det f d torpet Dalen, vilket löd under Brattöns gård

Bebyggelse i Fisketorp - med den gamla skolan till höger

Varför och hur?

I kommunens kulturminnesvårdsprogram är det här området avgränsat som en kulturhistoriskt värdefull miljö. I programmet sägs att nya hus bör anpassas till den lokala traditionen vad gäller placering, orientering och utformning samt att kvarnlämningarna utmed Brattöälven bör bevaras. Det öppna, böljande landskapet mellan Fisketorp och Brattön bör också hållas öppet.

Kartutsnittet ovan visar hur den miljö är avgränsad som är utpekad som kulturhistoriskt värdefull i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1995

SE DIG OM I LANDSKAPET

När du ska bygga nytt, om eller till - se dig omkring, hur fint och naturligt man av tradition har anpassat sig till naturens och landskapets förutsättningar.

Karaktäristiskt för området kring Hede kyrka, Fisketorp, Sandåker och Brattönsgård är det kuperade men ändå ganska öppna landskapet med gårdar i höjdlägen.

Miljön är en helhet och det är därför viktigt att inte bara tänka över hur bostads- huset på en fastighet ska vara utformat, utan även hur tillfartsväg, uthus, inhägnader, trädgård och övriga marker ska se ut.

Byggnadstradition

Området kring Hede - Sandåker - Brattönsgård karaktäriseras av en som helhet ganska traditionell bebyggelse

Den vanligast förekommande hustypen på den bohuslänska landsbygden är det s k dubbelhuset. Det har en storlek och planlösning som mycket väl går att anpassa till ett modernt boende - oavsett om det handlar om ny- eller ombyggnad. Dubbelhusen har fina proportioner och rumssamband. De går att komplettera med tillbyggnader som mindre verandor och förstugor.

Äldre hus är byggda med de traditionella byggnadsmaterialen - sten i sockeln, träpanel på fasaderna och tegelpannor på taket. Rödfärg hör, liksom ljusa oljefärger, till byggnadstraditionen. Bostadshusen brukar vara väl placerade i terrängen, ofta så att man får bra källarutrymmen.

Helhet

Säkert vill du att ditt hus ska vara vackert och passa ihop med husen i trakten. Fundera över vilka kvalitéer huset har eller är tänkt att få innan du bestämmer dig för hur din om- eller nybyggnad ska bli. Försök att i möjligaste mån ta tillvara de värden som finns. Utformning av detaljer, allt ifrån sockel till skorsten, är viktigt för helheten. Ett varsamt underhåll av bostadshuset och andra byggnader betyder också mycket.

ANSVARET ÄR DITT

Om ditt hus är beläget i detta område är det en hel del du får göra utan att söka bygglov. Du får bland annat:

- Bygga till ditt bostadshus, med max 25 % av det befintliga husets byggnadsyta (dock max 50 m²)
- Byta fasadmaterial och fönster
- Måla om fasader
- Bygga friggebod om max 15 m²
- Uppföra en komplementbyggnad som carport, förråd, växthus m m, om de inte förtär intrycket av huvudbyggnaden.

Det kan i vissa fall krävas tillstånd från andra myndigheter och tänk på att du alltid behöver grannens medgivande om du vill bygga närmare tomtgränsen än 4,5 meter. Ändringar av befintlig byggnad ska göras med varsamhet så att dess karaktär bibehålls. För att bygga ett nytt bostadshus behöver du söka bygglov hos kommunens miljö- och byggnämnd. Du behöver också bygglov för ändrad användning, större tillbyggnad m m. Ta alltid kontakt med kommunen för att informera dig om vad som gäller!

Det är ditt ansvar att försöka se till att det du gör smälter bra in i landskapet, ser vackert ut och inte sänker värdet på den kulturmiljö du bor i - vårt gemensammakulturarv. Det viktigaste är att man tänker efter före och använder sina pengar och egna och andras kunskaper på rätt sätt. Dra dig inte för att kontakta någon med specialkunskaper på området, det finns goda råd att få på nära håll - helt gratis!

VÅRT MUNKEDAL

Kommunen har en mycket variationsrik kulturmiljö med spår ända från 8000 f Kr fram till idag. Här finns allt från vackra, anrika herrgårdsmiljöer och storslagna kulturlandskap, till mindre kända men ändå mycket betydelsefulla torpmiljöer i skogslandskapet.

I denna folder kan du läsa mer om området Hede - Sandåker - Brattönsgård, som är en av dessa pärlor.

Kontakta oss

På kommunens miljö- och byggavdelning kan du få hjälp med vad som gäller vid bygglov och du kan även få råd om hur du ska tänka när du står inför ett byggprojekt.

Munkedals kommun

Miljö- och byggförvaltningen

455 80 Munkedal

e-post: munkedal.kommun@munkedal.se

tel: 0524-18000

fax: 0524-18110

En innehållsrik hemsida www.munkedal.se

Besök kommunens hemsida där även motsvarande informationsblad för andra kulturmiljöer finns att läsa. På hemsidan kan du också studera kommunens översiktsplan, ÖP 2001, där frågor kring natur- och kulturmiljövård är en viktig del. Kulturminnesvårdsprogrammet finns tillgängligt på kommunkontoret.

Kunskap om bohuslänsk byggnadstradition

På Bohusläns museum arbetar människor med kunskaper om hur man kan gå tillväga för att anpassa om- och tillbyggnader till den lokala byggnadstraditionen. Här finns också en samlad kunskap om äldre byggnadstekniker, traditionella färger och material.

Bohusläns museum

Box 403

451 19 Uddevalla

e-post: museum@bohusmus.se

tel: 0522-656500

fax: 0522-656505

hemsida: www.bohusmus.se

Lokalt tänkande och kunskap med rötter

“Man ska inte gå över ån efter vatten” är ett gammalt klokt ordstäv. I din bygd finns människor som är särskilt intresserade av frågor kring bygdens utveckling och historia.

Hede hembygdsförening

kontaktperson: Arne Hagberg

tel: 0524-31073

